

Kultura doby vlády Lucemburků a osobnost Karla IV.

Kultura doby vlády Lucemburků

- Toto **období** je neobyčejně **členité**; vedle převažující lyriky se objevuje próza a vedle duchovní literatury se začíná prosazovat literatura světská
- V tomto období po sobě vládnou dva významní panovníci a to **Karel IV. a Václav IV.**
- V 2.pol.14.stol. se začali v literatuře uplatňovat vzdělanci z řad měšťanstva

Satira

- **žákovská, vaganská, sociální poezie**
- **makarónské verše – verše české a latinské v jednom textu**

Podkoní a žák – satirická skladba psaná formou sporu; žák a podkoní se hádají, kdo má lepší společenské ostavení

Píseň veselých chudiny – ironické, vtipné vyprávění o chudobě nejnižších vrstev

Hradecký rukopis – soubor veršovaných satir z 2. pol. 14. stol.; autor neznámý, rukopis nalezen v okolí Hradce (*Př. Desatero kázanie Božie, Satiry o řemeslnících a konšelích, Bajka o lišce a džbánu, Svár vody s vínem*)

Smil Flaška z Pardubic

Dílo: **Nová rada** – alegorie; zvířata radí lvovi jak m vládnout; satira na to, jak se všichni šlechtici snaží prosadit u dvora své zájmy

Světská epika

Vévoda Arnošt
Tandariáš a Foribella
Tristan a Izolda

Světská lyrika

Stratiláť sem milého
Dřevo se listem odívá
Otep myrrhy
Přečekajte všie zlé stráže
Jižť mne vše radost ostává

Drama

Mastičkář - fraška; zesměšňování středověkého trhu; vychází z velikonoční hry O třech Mariích; Hl. postavou je prodavač mastí, který se snaží se svým pomocníkem přesvědčit zákazníky o jejich zázračně léčivých účincích

Próza

Václav Šašek z Bírškova

Český spisovatel a šlechtic. Původem zeman, později však povýšen na šlechtice. Účastník poselstva krále Jiřího z Poděbrad.

Dílo: **Deník Václava Šaška z Bírškova o jízdě a putování Lva z Rožmitálu z Čech až na konec světa v letech 1465-67** – zachován pouze latinský překlad; realisticky popisováno poselství krále Jiřího z Poděbrad. Autor se zajímal o zvyky, život a zeměpis. Toto dílo inspirovalo Aloise Jirásku k napsání díla: *Z Čech až na konec světa*.

Komentář [YK1]: Satira – umělecký, literární žánr, využívající komičnosti, výsměchu, karikatury a ironie ke kritice nedostatků a záporných jevů

Zámořské objevy tohoto období

Bartolomeo Diaz

Portugalský mořeplavec, který jako první obeplul mys Dobré naděje a tak objevil nejnižší bod Afriky.

Vasco de Gama

Portugalský mořeplavec svými třemi cestami do Indie položil základy k pozdějšímu utvrzení Portugalska jako koloniální moci.

Kryštof Kolumbus

Italský mořeplavec, který došel k názoru, že je Země kulatá a byl přesvědčen, že indických a japonských břehů lze dosáhnout i západním směrem, přeplutím Atlantiku. 12. Října 1492 přistál u ostrova, kterému dal jméno San Salvador (*Bahamy*). Kryštof se domníval, že přistál v Indii a tak jeho obyvatele nazval Indios. Téhož roku objevil pobřeží Kuby, Haiti a další ostrovy. Když se vrátil do Španělska, dostalo se mu bouřlivého uvítání.

Dodnes se neví, jestli Kolumbus umíral s vědomím, že skutečně dorazil ke břehům Indie.

Amerigo Vespucci jako první pochopil, že nejde o Indii ale o nový kontinent a tak byl pojmenován právě po něm.

Karel IV.

- byl **jedenáctý český král**, lombardský král, římský král a císař, arelatský král a hrabě lucemburský z dynastie Lucemburků
- **Karel IV.**, křtěný jménem **Václav**, se narodil jako **syn Elišky Přemyslovny a Jana Lucemburského**. **Vzdělání** se mu dostalo **na francouzském dvoře**, kde se také oženil s první ze svých čtyř manželek **Blankou z Valois**
- Jako český král stál u zrodu **Nového Města pražského** a dal zbudovat **Karlův most**. Roku **1348** vydal **zakládací listinu Karlovy univerzity**. Na jeho popud byla zhotovena **Svatováclavská koruna**. Zanechal po sobě několik spisů, mezi nejznámější patří autobiografie *Vita Caroli*.
- Také založil 10. června 1348 **hrad Karlštejn pro uložení říšských korunovačních klenotů**; Roku 1348 bylo dále z Karlovy iniciativy založeno a vyměřeno jako hlavní veřejné a obchodní prostranství nově zakládaného **Nového města pražského** – dnešní **Karlovo náměstí** (*tehdy dobytčí trh*). Za osobního dohledu Karla IV. bylo vyměřeno také dnešní **Václavské náměstí** (*bývalý koňský trh*).
- **Českým králem** se Karel stal **po smrti svého otce v bitvě u Kresčaku 1346**; Jako český panovník Karel téměř ve všem navazoval na přemyslovskou tradici a po desetiletích rozbrojů uklidnil rivalitu mezi králem a šlechtou
- Na **Hod boží velikonoční 5. dubna 1355** byl **Karel v Římě korunován římským císařem**. **Zlatá bula Karla IV.** potvrzovala výjimečné postavení českého krále v rámci říše, jak bylo ustanoveno roku **1212 v Zlaté bule sicilské**, a dále je rozšiřovala.
- 1. srpna 1348 Karlovi zemřela první žena **Blanka**. V březnu 1349 uzavřel sňatek s **Annou Falckou** a připojil tak **Horní Falc** (Nové Čechy), ta však zemřela. Karel se tedy oženil s **Annou Svídnickou**, díky které připojil **Horní a Dolní Lužici** a která mu porodila prvního syna, budoucího krále **Václava IV.** Anna Svídnická zemřela při porodu. Karel IV. se počtvrté oženil s **Alžbětou Pomořanskou**.